

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “สถานการณ์และแนวทางการใช้ ICT เพื่อการพัฒนากลุ่มสตรีด้อยโอกาสในประเทศไทย” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีโทรคมนาคมและการสื่อสารหรือ ICT ในกลุ่มสตรีด้อยโอกาสในประเทศไทยเพื่อให้สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จาก ICT ได้อย่างทั่วถึง และเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป เป็นการวิจัยที่ใช้วิธีการวิจัยแบบผสม (Mixed research method) คือใช้วิธีการวิจัยทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพดังรายละเอียดโดยสังเขปคือ

การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้กลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มสตรีด้อยโอกาสในประเทศไทยที่มีคุณลักษณะตามเกณฑ์โดยเลือกที่กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงมนุษย์กำหนด โดยกลุ่มสตรีดังกล่าวมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตพื้นที่ให้บริการของศูนย์ฝึกวิชาชีพสตรีและเด็กหญิงประจำภูมิภาคของกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงมนุษย์ และศูนย์ที่ทำหน้าที่ในการให้บริการโทรคมนาคมพื้นฐานโดยทั่วถึงและบริการเพื่อสังคม หรือที่เรียกว่า ศูนย์ USO NET โดยการเลือกแบบเจาะจง ตามคุณลักษณะและตามเกณฑ์ที่กำหนดโดยกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงมนุษย์คือ มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตพื้นที่ให้บริการของศูนย์ฝึกวิชาชีพสตรีและเด็กหญิงประจำภูมิภาคของกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงมนุษย์ และศูนย์ที่ทำหน้าที่ในการให้บริการโทรคมนาคมพื้นฐานโดยทั่วถึงและบริการเพื่อสังคมจาก 3 เขตพื้นที่ 3 จังหวัดที่มีความต้องการด้าน ICT คือ จังหวัดลำปาง จังหวัดเชียงราย และจังหวัดศรีสะเกษโดยเลือกสตรีที่เป็นกลุ่มด้อยโอกาสจังหวัดละ 30 คน รวมเป็นจำนวนทั้งสิ้น 90 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถามโดยใช้วิธีแจกแบบสอบถามในช่วงการอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จาก ICT ในการสื่อสารยุคเศรษฐกิจดิจิทัล จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา

ในขณะที่การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการศึกษาจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants) จำนวน 30 คน คือผู้นำกลุ่มสตรีด้อยโอกาสที่เป็นตัวแทนจากแต่ละกลุ่มอาชีพ โดยมี 3 กลุ่มอาชีพหลักรวมทั้งกลุ่มอาชีพอื่น ๆ จาก 3 เขตพื้นที่ 3 จังหวัดที่มีความต้องการด้าน ICT คือจังหวัดลำปาง จังหวัดเชียงราย และจังหวัดศรีสะเกษโดยเลือกแบบเจาะจงจังหวัดละ 10 คน รวมเป็นจำนวนทั้งสิ้น 30 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างในการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ที่จัดหลังการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จาก ICT ในการสื่อสารยุคเศรษฐกิจดิจิทัล จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์ด้วยวิธีการพรรณนาความ

5.1 สรุปผลจากการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง “สถานการณ์และแนวทางการใช้ ICT เพื่อการพัฒนากลุ่มสตรีด้อยโอกาสในประเทศไทย” ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีโทรคมนาคมและการสื่อสารหรือ ICT ในกลุ่มสตรีด้อยโอกาสในประเทศไทยเพื่อให้สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จาก ICT ได้อย่างทั่วถึง และเท่า

เทียบกับบุคคลทั่วไป นับว่าเป็นการศึกษาของครุวมที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพในการใช้ ICT เพื่อการสร้างงาน สร้างอาชีพสร้างรายได้ให้แก่ กลุ่มสตรีด้อยโอกาสในพื้นที่นาร่อง 3 จังหวัดคือ ลำปาง เชียงราย และศรีสะเกษ โดยใช้การจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม “การส่งเสริมทักษะความรู้ในการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีการสื่อสารในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล” โดยใช้เป็นกิจกรรมหลักของการเก็บข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ ผลที่ได้จากการศึกษาโดยสรุปเรียงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้คือ

5.1.1 ผลการศึกษาเกี่ยวกับสถานการณ์เกี่ยวกับการใช้ ICT ของกลุ่มสตรีด้อยโอกาสในประเทศไทย

โดยเป็นผลที่ได้จากการประมวลจากบริบทที่เกี่ยวข้องโดยภาพรวมทั้งเชิงพื้นที่ บริบทเชิงสังคม และบริบทเชิงประชากรของกลุ่มสตรีด้อยโอกาสจากแต่ละพื้นที่ (ลำปาง เชียงราย ศรีสะเกษ) ดังต่อไปนี้คือ

1) จังหวัดลำปาง

ภาพรวมของการใช้ ICT ของสตรีด้อยโอกาสจังหวัดลำปางทั้งในด้านที่เกี่ยวกับความรู้และด้านประสบการณ์เกี่ยวกับ ICT พบว่า มีประสบการณ์ในการใช้ ICT เฉลี่ย 10 ปี โดยสถานที่ที่ใช้ ICT ส่วนใหญ่คือที่บ้านโดยใช้ร่วมกันในครอบครัว ประเภท ICT ที่ใช้เป็นประจำคือใช้โทรศัพท์มือถือแบบธรรมดา รองลงมาคือโทรศัพท์มือถือแบบสมาร์ทโฟน คอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊ก และแท็บเล็ต/ไอแพด ตามลำดับ

หลังจากที่เข้ารับการฝึกอบรม ICT พบว่า กลุ่มสตรีด้อยโอกาสสามารถเรียนรู้วิธีการนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาสร้างเป็นผลิตภัณฑ์แปรรูปเพื่อเพิ่ม มูลค่าและสร้างรายได้ให้กับครอบครัว เช่น การทอผ้าของชนเผ่ากระเหรี่ยง การตัดเย็บเสื้อผ้าพื้นเมืองล้านนา การทำหมวกควายบอย การตัดเย็บกระเป๋าและเครื่องหนัง การถักเน็ตตัง การทำอาหาร การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ การเพาะเลี้ยงไส้เดือนดิน ฯลฯ

2) จังหวัดเชียงราย

ภาพรวมของการใช้ ICT ของสตรีด้อยโอกาสจังหวัดเชียงราย พบว่า มีประสบการณ์การใช้ ICT เฉลี่ย 7 ปี โดยสถานที่ที่ใช้ ICT ส่วนใหญ่คือที่บ้านโดยใช้ร่วมกันในครอบครัว ประเภทของ ICT ที่ใช้เป็นประจำคือโทรศัพท์เคลื่อนที่แบบสมาร์ทโฟน รองลงมาคือคอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊ก โทรศัพท์เคลื่อนที่แบบธรรมดา และทีวีดาวเทียมตามลำดับ

หลังจากที่เข้ารับการฝึกอบรม ICT พบว่า กลุ่มสตรีด้อยโอกาสแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มที่มีอาชีพเสริมหรือมีความตั้งใจที่จะผลิตสินค้าของตนค้าขายอยู่ก่อนแล้ว เช่น ไวน์สตรอเบอร์รี่ ร้านอาหาร และ (2) กลุ่มที่ยังไม่เคยมีแนวคิดที่จะนำทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นของตนเองมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ที่จะสร้างรายได้ให้ตนเองและครอบครัว การเข้าร่วมกิจกรรมกับศูนย์อินเทอร์เน็ตเพื่อสังคม (USO NET) จึงเป็นการเปิดแนวคิดและมุมมองใหม่ ๆ จากเดิมนอกเหนือไปจากการต้องการความรู้ ICT โดยเฉพาะวิธีการใช้งานจากอินเทอร์เน็ตที่หลากหลายเพิ่มมากยิ่งขึ้น

3) จังหวัดศรีสะเกษ

ภาพรวมของการใช้ ICT ของสตรีด้อยโอกาสจังหวัดศรีสะเกษพบว่า มีประสบการณ์ในการใช้ ICT เฉลี่ย 6 ปี โดยสถานที่ที่ใช้ ICT ส่วนใหญ่คือที่บ้านโดยใช้ร่วมกันในครอบครัว ประเภท ICT ที่ใช้เป็นประจำคือ

ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่แบบสมาร์ทโฟน รองลงมาคือโทรศัพท์เคลื่อนที่แบบธรรมดา และคอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊กตามลำดับ

หลังจากที่เข้ารับการฝึกอบรม ICT พบว่า กลุ่มสตรีด้อยโอกาสเริ่มเรียนรู้และมองเห็นช่องทางใหม่ ๆ การสืบค้นข้อมูลข่าวสารที่ตนเองและครอบครัว ตลอดจนทั้งชุมชนต้องการได้ การนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาสร้างมาประยุกต์เป็นผลิตภัณฑ์แปรรูปเพื่อเพิ่ม มูลค่าและสร้างรายได้ให้กับครอบครัว เช่น การทอผ้าพื้นเมือง การตัดเย็บแปรรูปเสื้อผ้าทั้งผ้าไหมและผ้าฝ้าย การแปรรูปอาหาร การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ การท่องเที่ยวชุมชน

โดยภาพรวมอาจกล่าวได้ว่า ในบริบทด้านการเข้าถึง ICT ประชากรจากทั้ง 3 จังหวัดคือ จังหวัดลำปาง จังหวัดเชียงราย และจังหวัดศรีสะเกษ มีสัดส่วนการมีการใช้อุปกรณ์การสื่อสารประเภท ICT เช่น โทรศัพท์ โทรสาร คอมพิวเตอร์ และอินเทอร์เน็ตค่อนข้างน้อย และเมื่อพิจารณาจากกลุ่มสตรีด้อยโอกาสที่เข้าร่วมกิจกรรมการฝึกอบรม ICT โดยเฉพาะการพัฒนาศักยภาพทั้งทักษะและความรู้ด้าน ICT เพื่อการพัฒนาอาชีพและรายได้กับศูนย์อินเทอร์เน็ตเพื่อสังคม (USO NET) ของแต่ละพื้นที่ทั้ง 3 จังหวัดพบว่า สตรีด้อยโอกาสส่วนใหญ่มีการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตจากที่บ้านของตนเองเป็นอันดับต้นๆ โดยการเข้าถึงผ่านอุปกรณ์โทรศัพท์มือถือแบบสมาร์ทโฟน และมีส่วนที่เข้าใช้งานอินเทอร์เน็ตจากเครื่องโน้ตบุ๊ก ในส่วนสื่อสังคมออนไลน์ที่เลือกใช้เป็นประจำมากที่สุดคือ เฟสบุ๊ก (Facebook) และไลน์ (Line) เรียงตามลำดับ

5.1.2 ผลการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการใช้ ICT ของกลุ่มสตรีด้อยโอกาสในประเทศไทย

เป็นผลที่ได้จากการศึกษาศักยภาพ และประสบการณ์เกี่ยวกับการใช้ ICT ของกลุ่มสตรีด้อยโอกาสในประเทศไทย (ลำปาง เชียงราย ศรีสะเกษ) ดังผลสรุปภาพรวมคือ

ศักยภาพเกี่ยวกับการใช้ ICT ของกลุ่มสตรีด้อยโอกาสในประเทศไทย (ลำปาง เชียงราย ศรีสะเกษ) พบว่าเนื่องจากกลุ่มสตรีด้อยโอกาสที่เข้าร่วมกิจกรรมฝึกอบรม ICT กับศูนย์อินเทอร์เน็ตเพื่อสังคมส่วนมากมีฐานะยากจน ขาดโอกาสที่จะได้รับการพัฒนาทักษะความรู้ในการประยุกต์ใช้ ICT การเข้าถึงอินเทอร์เน็ตค่อนข้างน้อยเพราะเสียค่าบริการแพงเกินไปเมื่อเทียบกับรายได้ ในส่วนที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพของสตรีด้อยโอกาสแบ่งออกเป็นกลุ่มแม่บ้าน และกลุ่มเยาวชนสตรีด้อยโอกาส พบว่าทั้ง 2 กลุ่มมีลักษณะต่างกันคือ

กลุ่มที่ 1 สตรีกลุ่มแม่บ้าน มีการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นและการนำทรัพยากรธรรมชาติและวัตถุดิบในท้องถิ่นมาประยุกต์เพื่อการประกอบอาชีพ เช่น ทอผ้า ทำอาหาร ถนอมอาหาร งานฝีมือเป็นกลุ่มสตรีที่มีอาชีพของตนเองอยู่ก่อนแล้ว การเข้าถึง ICT น้อยมาก ยังขาดการนำเทคโนโลยีการสื่อสารหรือ ICT ไปช่วยพัฒนาผลิตภัณฑ์ ให้มีความทันสมัยและเป็นที่ต้องการของตลาด เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์สินค้าที่มีอยู่เดิม

กลุ่มที่ 2 กลุ่มเยาวชนสตรีด้อยโอกาส เป็นกลุ่มที่กำลังค้นหาแนวทางการประกอบอาชีพและการศึกษาเกี่ยวกับวิชาชีพของตนเองในอนาคต เป็นกลุ่มที่ต้องการเรียนรู้ ต้องการการพัฒนาตนเอง จึงเป็นกลุ่มที่ควรส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับวิชาชีพควบคู่ไปกับการใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร (ICT) อีกทั้งมีความพร้อมสูงมากในการพัฒนาสู่การเป็นผู้ประกอบการรุ่นใหม่ รวมทั้งการพัฒนาแนวคิดใหม่ ทักษะฝีมือ แรงงานให้มีความชำนาญ

จนสามารถเข้าสู่ตลาดแรงงานในระดับฝีมือได้

ในส่วนของผลการศึกษาเกี่ยวกับประเภทข้อมูลข่าวสารที่กลุ่มสตรีด้อยโอกาสทั้ง 3 จังหวัดพบว่าสนใจมากที่สุดคือ ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการฝึกอาชีพ การศึกษา สิทธิประโยชน์ต่าง ๆ และแหล่งงานตามลำดับ

ในส่วนผลการศึกษาที่เกี่ยวกับความต้องการและความคาดหวังจากการใช้ ICT ของกลุ่มสตรีด้อยโอกาสจากทั้ง 3 พื้นที่พบเรียงตามลำดับคือ

- 1) ต้องการมีความรู้และทักษะการใช้ ICT เพื่อสร้างธุรกิจออนไลน์ของตนเอง
- 2) ต้องการความรู้และทักษะต่างๆเกี่ยวกับการทำการตลาดแบบออนไลน์
- 3) ต้องการนำความรู้เกี่ยวกับ ICT ไปบูรณาการกับความรู้เดิม ทักษะเดิม ทุนเดิมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น ภูมิปัญญา ทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ทั้งในส่วนของตนเองและของชุมชนเพื่อให้สามารถเกิดการพัฒนาต่อยอดได้ สร้างรายได้เพิ่มขึ้น เพราะผลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มย่อยพบว่า หลังจากผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมการฝึกอบรม ICT กับศูนย์อินเทอร์เน็ตเพื่อสังคมแล้ว พบว่า กลุ่มสตรีด้อยโอกาสจากทั้ง 3 พื้นที่คือจังหวัดลำปาง จังหวัดเชียงราย และจังหวัดศรีสะเกษ มีทักษะเกี่ยวกับการใช้ ICT หรือมีความสามารถในการเรียนรู้เกี่ยวกับทักษะการใช้งาน ICT เพิ่มมากขึ้นเรียงตามลำดับจากง่ายไปยากดังต่อไปนี้คือ

- 1) สามารถสร้างจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) เป็นของตนเอง ผ่าน www.gmail.com
- 2) สามารถสมัครเป็นสมาชิกสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook
- 3) สามารถสร้างร้านค้าออนไลน์ของตนเองโดยใช้ โปรแกรม www.wordpress.com ซึ่งเป็นเว็บไซต์หรือบล็อกสำเร็จรูปในการสร้างการประชาสัมพันธ์เชื่อมต่อ กับ facebook fanpage
- 4) สามารถถ่ายภาพและตกแต่งภาพสินค้าผ่านอุปกรณ์สมาร์ตโฟนหรือแท็บเล็ต
- 5) สามารถอัปโหลด (upload) รูปภาพ สินค้า เรื่องราวต่าง ๆ ขึ้นเว็บไซต์ของตนเองได้

นอกจากนี้ ผลจากการสัมภาษณ์กลุ่มย่อยจากสตรีด้อยโอกาสทั้ง 3 พื้นที่พบว่า พวกเขายังได้รับความรู้ และทักษะเพิ่มเติมที่เกี่ยวข้อง ICT เพื่อนำไปบูรณาการและต่อยอดเข้ากับการประกอบอาชีพในรูปแบบของผู้ประกอบการออนไลน์คือ 1) ทักษะเรียนรู้การเขียนข้อความอธิบายเรื่องราวชุมชนท้องถิ่น และความเป็นมาของผลิตภัณฑ์ให้มีความน่าสนใจ เป็นเอกลักษณ์สร้างความโดดเด่นให้แก่สินค้าของตนเองได้ 2) สามารถสร้างลิงค์หรือการเชื่อมโยงออนไลน์ (link) เพื่อเชื่อมโยงผลงานของตนเองของกลุ่มอาชีพ ทั้งที่เป็นของกลุ่มอาชีพตนเอง และกลุ่มอาชีพอื่นๆในชุมชนได้ 3) สามารถทำแบนเนอร์ (banner) เพื่อการทำหน้าร้านออนไลน์ของตนเองได้ (main page/landing page) 4) สามารถที่จะดำเนินการขั้นต้นเกี่ยวกับธุรกรรมการเงินที่เกี่ยวข้องกับการค้าขายออนไลน์ได้ เช่น ระบบธนาคารออนไลน์ในรูปแบบต่าง ๆ (e-banking, e-payment) ดังตัวอย่างร้านค้าออนไลน์ของกลุ่มสตรีด้อยโอกาสจากทั้ง 3 พื้นที่พร้อมคุณสมบัติที่เกี่ยวข้องกับการค้าขายออนไลน์ ดังนี้

- กลุ่มทอผ้าต้นด้ายลายงาม ddahandbagslp.bentoweb.com/th
- กลุ่มผ้าทอมือกะเหรี่ยง tribaifashion27.bentoweb.com/th
- กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้าบ้านห้วยฮี hauyheefashion.bentoweb.com/th

- กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้าบ้านต้นตอง faingamlp.bentoweb.com/th
- กลุ่มตัดเย็บผ้าฝ้ายเปิงใจ pengjaicotton.bentoweb.com/th
- กลุ่มหมวกควาบอย cowboybanleng.bentoweb.com/th
- กลุ่ม Like Knitting likeknitting.bentoweb.com/th
- กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้าฝ้ายหลวงฝ้างาม 37812aoi.bentoweb.com/th
- กลุ่มแม่สาย Strawberry Wine themaesaistrawberrywine.wordpress.com
- กลุ่มสวนแก้วมังกร teezaploynil.wordpress.com
- กลุ่มผ้าด้นมือเปิงเปียน puengpian.wordpress.com
- กลุ่มพรมเช็ดเท้า doingamphancarpets.wordpress.com
- กลุ่มข้าวแต๋น amricesweet.wordpress.com
- กลุ่มแปรรูปกาแฟปางซาง pangsangcoffee.wordpress.com
- กลุ่มท่องเที่ยววัฒนธรรมบ้านหนองเข็งน้อย nknthaiculture.wordpress.com
- กลุ่มเย็บผ้าสตรีบ้านหนองแล้ง nongleanwomengroup.wordpress.com
- กลุ่มสตรีทอผ้าบ้านแสงน้อย weavingblog.wordpress.com
- กลุ่มขนมบ้านหมากเขียบ banmakkiabsweets.wordpress.com
- กลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านภูสิงค์ viewandrerphusing.wordpress.com
- กลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่นิคมพัฒนา youndbloodmudmeesilk.wordpress.com

จึงอาจกล่าวได้ว่าแนวทางในการใช้ ICT เพื่อการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มสตรีด้วยโอกาสของประเทศไทยจำเป็นต้องพิจารณาเกี่ยวกับปัจจัยหลัก ๆ ที่เกี่ยวข้องคือ

1) ความสอดคล้องและการบูรณาการการใช้ ICT กับบริบทที่แท้จริงของกลุ่มสตรีด้วยโอกาส

โดยต้องเริ่มที่การส่งเสริมการเข้าถึง ICT และการใช้ประโยชน์จาก ICT เพื่อการพัฒนาศักยภาพทั้งด้านเศรษฐกิจและด้านสังคมให้แก่กลุ่มสตรีด้วยโอกาส เนื่องจากกลุ่มสตรีด้วยโอกาสมีฐานะยากจนและขาดโอกาสในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จาก ICT ยังค่อนข้างน้อย หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น

1.1) การร่วมกันพัฒนาโครงสร้างการเข้าถึง ICT รวมทั้งปัจจัยเสริมอื่นๆที่เกี่ยวข้อง เช่น การกำหนดนโยบายช่วยเหลือหรือสนับสนุนค่าบริการอินเทอร์เน็ตให้กลุ่มสตรีด้วยโอกาสที่มีฐานะยากจน โดยอาศัยช่องทางตามพระราชบัญญัติการประกอบกิจการโทรคมนาคม พ.ศ.2544 มาตรา 17 (3) และ (4) มอบอำนาจให้ กสทช. ดำเนินการจัดให้มีบริการโทรคมนาคมสาธารณะในบางลักษณะหรือบางประเภทแก่ผู้มีรายได้น้อย และจัดให้มีบริการอำนวยความสะดวกในการใช้บริการโทรคมนาคมสาธารณะสำหรับคนพิการ เด็ก คนชรา และ

ผู้ด้อยโอกาสทุกกลุ่มในสังคม ดังนั้น กสทช. รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอาจจะมีกำหนดนโยบายเกี่ยวกับอัตราพิเศษของค่าบริการด้านโทรคมนาคมให้กับกลุ่มสตรีด้อยโอกาสหรือกลุ่มเป้าหมายทางสังคมทุกกลุ่ม เพื่อให้สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากบริการโทรศัพท์และบริการอินเทอร์เน็ตได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.2) การเพิ่มพื้นที่ให้บริการ ICT เช่น ขยายพื้นที่เพิ่มจำนวนศูนย์อินเทอร์เน็ตเพื่อสังคมให้มากขึ้น ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต้องทำการประสานงานในระดับนโยบายกับหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวกับการพัฒนา กลุ่มสตรีด้อยโอกาส หรือผู้มีรายได้น้อย รวมทั้งชุมชนต่าง ๆ โดยภาพรวม เพื่อขยายพื้นที่เพิ่มจำนวนศูนย์ อินเทอร์เน็ตเพื่อสังคมให้มากขึ้น หรือหากไม่สามารถเพิ่มศูนย์ฯ ดังกล่าว อาจจะเป็นการเพิ่มการเข้าถึงสัญญาณ อินเทอร์เน็ตที่มีประสิทธิภาพและทั่วถึงเพื่อให้กลุ่มสตรีด้อยโอกาส ชุมชนด้อยโอกาส และชุมชนทั่วไปสามารถเข้า ใช้บริการกลับบ้านได้สะดวก รวมทั้งได้รับบริการที่มีประสิทธิภาพ โดยที่ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายที่สูงนัก

1.3) การเพิ่มการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้อง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องประสานการทำงานเพื่อ จัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มเป้าหมายทางสังคมเชื่อมกับฐานข้อมูลของ หน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ เก็บรวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับกลุ่มแม่บ้าน กลุ่ม OTOP กลุ่มผู้ประกอบการรุ่นใหม่ (Start Up) กลุ่มเยาวชนสตรี กลุ่มสตรีผู้พิการ เพื่อใช้ วางแผนการจัดสรรงบประมาณและการจัดทำโครงการสนับสนุนกิจกรรมการฝึกอบรมให้กับศูนย์ อินเทอร์เน็ตเพื่อ สังคมอย่างต่อเนื่องในแต่ละพื้นที่และทุกจังหวัด

1.4) การพัฒนาหลักสูตร ICT และหลักสูตรที่เกี่ยวข้อง (หลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสตรีและ อาชีพ)

ควรส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ ICT พื้นฐานในระดับต่าง ๆ ให้เหมาะกับบริบทของ ชุมชนและกลุ่มสตรีด้อยโอกาสในแต่ละพื้นที่ ทักษะความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น และควรแบ่งหลักสูตรออกเป็น 3 ระดับ เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถปรับพื้นฐานและเตรียมความพร้อม คือ

หลักสูตรระดับแรก : เป็นหลักสูตรที่เน้นการสอนเกี่ยวกับการใช้งานคอมพิวเตอร์ เบื้องต้นและ การใช้อินเทอร์เน็ต โดยผู้เข้าร่วมกิจกรรมฯ ได้เรียนรู้ ICT พื้นฐานได้ เช่น สามารถใช้แป้นคีย์บอร์ดพิมพ์งานได้ อย่างถูกต้อง รู้จักส่วนประกอบต่าง ๆ ของคอมพิวเตอร์ และการใช้อินเทอร์เน็ตสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับจังหวัดของ ตนเองได้ เช่น สืบค้นเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีพื้นบ้าน แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ไลฟ์สไตล์เมืองมี เอกลักษณ์เฉพาะตัว การสมัครใช้งานอีเมล (e-mail) การสมัครสมาชิกสื่อสังคม ออนไลน์ ได้แก่ เฟซบุ๊ก (Facebook) กูเกิล (Google) และ ยูทูบ (Youtube) เป็นต้น

หลักสูตรระดับสอง : เป็นหลักสูตรที่เน้นสอนการสร้างร้านค้าออนไลน์ของตนเอง เป็นการใช้สื่อ สังคมออนไลน์ที่เรียนในหลักสูตรระดับแรกแล้ว การสร้างเนื้อหาสาระ (content) เพิ่มเติมให้เป็น ร้านค้าออนไลน์ที่ ใช้งานได้จริง และเน้นการสอนเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ ได้แก่ การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชนหรือ ผลิตผลในชุมชนให้มีจุดเด่นของผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจ การตั้งราคาสินค้า และการสร้างแบรนด์และโลโก้สินค้าให้เป็น ที่ยอมรับของตลาดโลก การทำกิจกรรมทัวร์ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือการเขียนเรื่องราวชุมชนของตนเอง เพื่อเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยว การรับคำสั่งซื้อ การโต้ตอบลูกค้า การทำ บัญชีรายรับ-รายจ่าย ขั้นตอนการขนส่ง สินค้า และแหล่งทุน เป็นต้น

หลักสูตรระดับสาม : เป็นหลักสูตรที่สอนการทำกราฟฟิคดีไซน์ (Graphic design) และการถ่ายรูปและการตกแต่งรูปภาพให้สวยงาม เพื่อนำขึ้น Upload วางในระบบตลาดร้านค้าออนไลน์

1.5) การออกแบบกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพกลุ่มสตรีด้วย ICT ต้องเริ่มที่การคัดเลือกสตรีที่เข้าอบรมแต่ละรุ่นควรคัดเลือกผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่มีทักษะพื้นฐานในการใช้ ICT ระดับเดียวกันหรือใกล้เคียงกันเข้าอบรมในรุ่นเดียวกัน เช่น สตรีกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชนสตรี ฯลฯ เพื่อให้สามารถออกแบบและจัดการอบรมได้ตรงตามศักยภาพของกลุ่มเป้าหมาย อีกทั้งเน้นการอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่เน้นให้เกิดการทำงานร่วมกัน การถ่ายทอดความรู้ระหว่างกลุ่ม ระหว่างคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ ระหว่างคนในชุมชนด้วยกันเอง รวมทั้งระหว่างคนนอกชุมชนที่อาจจะอยู่ข่ายธุรกิจเดียวกัน ฯลฯ

1.6) การสร้างความเชื่อมั่นและแรงบันดาลใจ ควรมีการแบ่งปันประสบการณ์จากกลุ่มสตรีด้วยโอกาส หรือบุคคลตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จในระดับต่าง ๆ เช่น สามารถนำเอาความรู้ที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมการฝึกอบรมไปใช้ประโยชน์ในการสร้างอาชีพ และรายได้ให้แก่ตัวเอง กลับมาเป็นวิทยากรรับเชิญเพื่อแบ่งปันประสบการณ์จริงแก่สตรีด้วยโอกาสอื่น ๆ มีแรงบันดาลใจในการพัฒนาตนเองให้ประสบความสำเร็จ

1.7) การทำงานงานร่วมกับท้องถิ่นในรูปแบบของการบูรณาการ ทั้งที่เป็นการทำงานร่วมกับหน่วยงานท้องถิ่น ผู้ที่มีความรู้ในท้องถิ่น รวมทั้งกลุ่มอาสาสมัครต่าง ๆ ควรส่งเสริมให้มีวิทยากรท้องถิ่น (local trainers) ในระดับหมู่บ้าน โดยส่งเสริมให้กลุ่มเยาวชนสตรีที่เข้าร่วมกิจกรรมกับศูนย์อินเทอร์เน็ตเพื่อสังคม และเป็นบุคคลหรือกลุ่มที่มีศักยภาพสามารถถ่ายทอดความรู้ในการใช้งานเทคโนโลยีการสื่อสารตามหลักสูตรต่าง ๆ ทำหน้าที่ต่อยอดเปิดอบรมให้ ความรู้แก่ประชาชนในท้องถิ่นของตนเองได้ และให้กลุ่มวิทยากรท้องถิ่นทำหน้าที่ประสานงานระหว่างหมู่บ้านหรือชุมชนในการประชาสัมพันธ์ข่าวสารและกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

5.2 การอภิปรายผลการวิจัย

จากผลที่ได้จากการวิจัยเรื่อง แนวทางในการใช้ ICT เพื่อการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มสตรีด้วยโอกาสของประเทศไทยที่พบว่าปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการใช้ ICT เพื่อการพัฒนาสตรีด้วยโอกาสของประเทศไทยเรียงตามลำดับคือ 1) ความสอดคล้องและการบูรณาการการใช้ ICT กับบริบทที่แท้จริงของกลุ่มสตรีด้วยโอกาส โดยเริ่มที่การส่งเสริมการเข้าถึง ICT และการใช้ประโยชน์จาก ICT เพื่อการพัฒนาศักยภาพทั้งด้านเศรษฐกิจและด้านสังคมให้แก่กลุ่มสตรีด้วยโอกาส เนื่องจากกลุ่มสตรีด้วยโอกาสมีฐานะยากจนและขาดโอกาสในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จาก ICT ยังค่อนข้างน้อย และ 2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องต้องร่วมกันพัฒนาโครงสร้างการเข้าถึง ICT รวมทั้งปัจจัยเสริมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การกำหนดนโยบายช่วยเหลือหรือสนับสนุนค่าบริการอินเทอร์เน็ตให้กลุ่มสตรีด้วยโอกาสที่มีฐานะยากจน โดยอาศัยช่องทางตามพระราชบัญญัติการประกอบกิจการโทรคมนาคม พ.ศ.2544 มาตรา 17 (3) และ (4) มอบอำนาจให้ กสทช. ดำเนินการจัดให้มีบริการโทรคมนาคมสาธารณะในบางลักษณะหรือบางประเภทแก่ผู้มีรายได้น้อย และจัดให้มีบริการอำนวยความสะดวกในการใช้บริการโทรคมนาคมสาธารณะสำหรับคนพิการ เด็ก คนชรา และผู้ด้อยโอกาสทุกกลุ่มในสังคม และ 3) เพิ่มการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้อง หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ต้องประสานการทำงานเพื่อจัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มเป้าหมายทางสังคมเชื่อมกับฐานข้อมูลของ หน่วยงาน ภาครัฐอื่น ๆ เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มแม่บ้าน กลุ่ม OTOP กลุ่มผู้ประกอบการรุ่นใหม่ (Start Up) กลุ่ม เยาวชนสตรี กลุ่มสตรีผู้พิการ เพื่อใช้วางแผนการจัดสรรงบประมาณและการจัดทำโครงการสนับสนุนกิจกรรมการ ฝึกอบรมให้กับศูนย์ อินเทอร์เน็ตเพื่อสังคมอย่างต่อเนื่องในแต่ละพื้นที่และทุกจังหวัด ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ การพัฒนาสตรี พ.ศ. 2560 – 2564 ที่มีการกำหนดกรอบทิศทางของยุทธศาสตร์การพัฒนาสตรี เพื่อตอบสนอง ความต้องการในการพัฒนาประเทศ เพื่อสร้างสังคมที่เท่าเทียมกัน และเผชิญกับประเด็นท้าทายต่างๆ โดยเฉพาะ ในยุทธศาสตร์ที่ 2 เสริมพลัง เพิ่มบทบาทการมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิตแก่สตรีทุกกลุ่มและทุก ระดับ (empowerment measures) และยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาเงื่อนไขและปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาสตรีที่มี ประสิทธิภาพและเสมอภาค (enabling condition measures) เป็นต้น

5.3.2) ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

จากผลที่ได้จากการศึกษาโดยภาพรวม พบว่า แม้การศึกษาครั้งนี้จะเป็นการศึกษาที่เน้นกลุ่มสตรี ด้อยโอกาส แต่ภาพรวมที่พบคือ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเริ่มจากกลุ่มสตรีด้อยโอกาสเอง สมาชิกในครอบครัว กลุ่มอื่น ๆ ในพื้นที่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ล้วนมีความตื่นตัว และตระหนักเกี่ยวกับความสำคัญ และความจำเป็นที่ จะต้องใช้ ICT เพื่อการยกระดับรายได้ อาชีพ และคุณภาพชีวิตของตนเอง ยกกระดับประสิทธิภาพของการทำงาน ร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงมนุษย์ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เป็นต้น โดยสรุปเป็นข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย ต่อไปดังนี้

1) ควรสนับสนุนการทำวิจัยเพิ่มเติมเพื่อการพัฒนาเกี่ยวกับเครื่องมือ ICT ที่เกี่ยวข้องกับการ ประกอบอาชีพออนไลน์ หรือการค้าขายออนไลน์ที่ใช้งานง่าย สะดวก และราคาไม่สูงนัก เช่น Applications โปรแกรมสำเร็จรูปต่าง ๆ เช่น โปรแกรมการทำบัญชีสำเร็จรูป โปรแกรมการทำระบบสต็อกสินค้า

2) สนับสนุนการวิจัยเชิงนโยบาย การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อการพัฒนา การวิจัยเชิงบูรณาการ เพื่อหาแนวทางในการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นองค์รวม ทั้งศาสตร์เกี่ยวกับ เรื่อง ICT และศาสตร์เกี่ยวกับเรื่องกลุ่มสตรี เรื่องการพัฒนา เรื่องการค้าขายออนไลน์ เรื่องการเรียนรู้ออนไลน์ เรื่องการสืบค้นข้อมูลข่าวสาร ฯลฯ เพื่อจะได้ความรู้ที่ตรงตามความต้องการของกลุ่มสตรีด้อยโอกาส รวมทั้งกลุ่ม อื่น ๆ ในชุมชนและในสังคมอย่างแท้จริงและยั่งยืนร่วมกัน